

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Klára Sobotíková

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Vývoj gramotnosti dětí ve Východní Africe

Klára Sobotíková

Bakalářská práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Klára SOBOTÍKOVÁ**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Vývoj gramotnosti dětí ve východní Africe**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- Oblasti - Popis sociální a kulturní situace v současnosti - Aktivita mezinárodních společností pro podporu gramotnosti ve Východní Africe - Sepětí vzdělávání se zaměstnatelností mládeže - Mezinárodní podpora - financování - Vzdělávání místních učitelů Cíl: Poznání trendů podpory gramotnosti ve východoafrických zemích

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

STAMBACH, A., Lessons from Mount Kilimanjaro., New York: Routledge 2000 KROPÁČEK, L., Africa 2000., Prague: Set Out 2001 ELLIS, S., Africa now., Hague: Ministry of Foreign Affairs (DGIS) 1996 HRBEK, I., Dějiny Afriky., Praha: Svoboda 1996 GEORGESCU, D., STABBACK, P., JAHN, K., AG-MUPHTAH, E., DE CASTR, P., Preparation for Life and Work., Eschborn: Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) 2008

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Opavě dne 25. 3. 2010

Klára Sobotíková

Abstrakt

Tato práce se zabývá problematikou vzdělávání ve Východní Africe. Popisuje zeměpisnou oblast Východní Afriky, její kulturní, politickou i ekonomickou situaci a problematiku AIDS. Zvláště se zaměřuje na rozvoj vzdělanosti této oblasti, na aktivity české humanitární organizace Člověk v tísni a také na aktivity dvou největších mezinárodních kulturních organizací UNESCO a UNICEF. Popisuje projekty, kterými tyto organizace podporují rozvoj vzdělanosti a zlepšení životní úrovně rozvojových zemí Afriky.

Práce také obsahuje rozhovor s dobrovolníkem organizace Člověk v tísni, který navštívil Etiopii a hodnotil vzdělávací projekty, které v této oblasti organizace Člověk v tísni praktikuje.

Title

Children's literacy evolution in East Africa

Abstract

This diploma paper deals with the issues of education in East Africa. It describes the geographical region of Eastern Africa, its cultural, political and economical situation and the issues of AIDS. It is especially focusing on the development of education in this region, on activities of the Czech humanitarian organization „Člověk v tísni“, and also on activities of the two largest international cultural organizations UNESCO and UNICEF. It describes the projects through which these organizations support the development of education and improvement of the standard of living in the third world countries of Africa.

The diploma paper also includes an interview with the volunteer of the “Člověk v tísni” organization, who visited Ethiopia and evaluated educational projects that are practiced in this area by “Člověk v tísni” organization.

Klíčová slova

Afrika; gramotnost; vzdělání; politická situace; ekonomická situace; AIDS; hladomor; humanitární pomoc; klíčové kompetence

Key words

Africa; literacy; education; political situation; economic situation; AIDS; famine; humanitarian help; key competition

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu profesoru Rýdlovi za jeho vstřícný a aktivní přístup při zpracovávání mé bakalářské práce a za jeho okamžité reakce na mé dotazy.

Dále bych ráda poděkovala svým přátelům, rodině a svému příteli za psychickou podporu v tomto nelehkém období.

Klára Sobotíková

Obsah

Prohlášení	3
Abstrakt	4
Klíčová slova	5
Poděkování	6
Obsah	7
Úvod	8
1. Kapitola: Zeměpisné vymezení oblasti.....	9
2. Kapitola: Sociální a kulturní situace v současnosti	12
<i>Shrnutí</i>	24
3. Kapitola: Aktivity mezinárodních společností pro podporu gramotnosti	25
<i>Shrnutí</i>	31
4. Kapitola: Sepětí vzdělávání se zaměstnatelností mládeže.....	32
<i>Shrnutí</i>	37
5. Kapitola: Vzdělávání místních učitelů	38
<i>Shrnutí</i>	42
Rozhovor s dobrovolníkem organizace Člověk v tísni.....	43
Závěr.....	49
Seznam literatury	51
Přílohy	54

Úvod

Ve výběru tématu jsem měla od začátku jasno. Toto téma je pro mě nejvhodnější a nejaktuálnější proto, že se chci v budoucnu v této oblasti profesně pohybovat a realizovat se. Zdá se až neuvěřitelné, že na světě stále existuje tak obrovský počet lidí negramotných a bez přístupu k základnímu vzdělání.

Vzdělání je právo a mým potěšením je prezentovat v této práci dvě největší světové organizace pro podporu vzdělávání i životní úrovně, které mají obrovskou zásluhu na celosvětovém pokroku v oblasti gramotnosti. Také mě těší, že mohu v práci představit rozhovor s panem Sobičkou, dobrovolníkem české organizace Člověk v tísni, která je nejaktivnějším činitelem v oblasti humanitární a rozvojové pomoci a vzdělávání.

1. Kapitola: Zeměpisné vymezení oblasti

Východní Afrika - zeměpisná oblast

Východní Afrika zahrnuje státy Keňa, Tanzanie, Uganda, Burundi, Rwanda, Džibutsko, Eritrea, Etiopie, Súdán, Somálsko, Mozambik, Malawi a Madagaskar.¹

Obrázek č. 1: Afrika - zvýrazněny jsou státy Východní Afriky

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Africa-countries-eastern.png>

¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDchodn%C3%AD_Afrika

Oblast Východní Afriky vyplňuje východní africké pobřeží od obratníku Raka, kterého se dotýká Súdán, až po jižní hranici Mosambiku současně s jižním cípem Madagaskaru. Pobřežními státy Východní Afriky jsou Súdán, Džibutsko, Somálsko, Eritrea, Keňa, Tanzanie a Mosambik. Součástí je i ostrov Madagaskar, mezi nímž a Mosambikem se nachází Mosambický průliv.

Eritrea získala nezávislost a oddělila se od Etiopie v roce 1993. Důvodem separace je touha po samostatnosti většiny populace a přesvědčení, že oddělení bude ekonomicky výhodné².

Velká část území Východní Afriky leží na Somálském poloostrově, jedná se o tzv. Africký roh a je to největší africký poloostrov, který vybíhá do Arabského moře. Tvoří jej státy Etiopie, Somálsko, Džibutsko a Eritrea. Rozlohou zabírá území okolo 2 mil. kilometrů čtverečních a zároveň je nejvýchodnější částí afrického kontinentu.

Do území Východní Afriky zasahuje díky Súdánu poušť Sahara, na hranici Tanzanie a Keni se nachází nejvyšší vrchol Afriky Kilimandžáro a v Keni také druhý nejvyšší africký vrchol Mount Kenya. V této části Afriky také u největšího afrického jezera Ukerewe (též Viktoriino jezero), které zasahuje do Tanzanie, Keni a Ugandy, pramení řeka Nil.

Díky rozmanitosti geografie je Východní Afrika vyhledávanou turistickou destinací. Nachází se zde mnoho přírodních parků a safari, například Národní park Serengeti v Tanzanii, který je jedním z nejvyhledávanějších a nejrozsáhlejších chráněných území v Africe.

Státy Keňa, Somálsko a Uganda protíná rovník, takže podnebí je ve Východní Africe tropické. Střídá se zde období sucha a období dešťů. Velkou část Východní Afriky tvoří savany, kde žijí pro savanu typická zvířata jako například zebry, žirafy, antilopy, pakoně, nosorožci nebo sloni afričtí. Ze šelem jsou to například lvi, gepardi nebo hyeny.

² TOMEŠ, FESTA, NOVOTNÝ a kol., Konflikt světů a svět konfliktů, Praha, 2007

Na severní části je Súdán a Eritrea omývána Rudým mořem, dále podél pobřeží na jih je Džibutsko a Somálsko omýváno Arabským mořem, jižní část Somálska, Keňu a Tanzanii omývá Indický oceán a Mosambik je s Madagaskarem spojen Mosambickým průlivem.

2. Kapitola: Sociální a kulturní situace v současnosti

Hlavní ekonomické, sociální a politické problémy ve Východní Africe

- Současná politická a ekonomická situace

Afrika je nejchudší obydlý kontinent na světě. Základními zdroji obživy je zemědělství, na kterém závisí obživa obyvatel a rozložení surovin a zdrojů je proto jedním z hlavních předmětů konfliktů a bojů. Ekonomika v těchto zemích je nestabilní a je závislá na vývozu nerostných surovin a na již zmíněném zemědělství. Nestabilní politickou situaci i ekonomiku rozvojových zemí ovládá korupce, díky které si mecenáši udržují svůj vliv a postavení. Kvůli nestabilitě trhu a vlády je zřejmé, že „riziko konfliktů je vyšší v chudých zemích, kde existuje větší možnost relativně rychlého zbohatnutí, stejně jako zbídačení, než v rozvinutých a kontrolovaných demokraciích.“³

Země Východní Afriky jsou jak řídké, tak hustě osídleny. V případě hustého osídlení, jako například v Etiopii nebo v Burundi a Rwandě, je tlak na půdu s využitelnými přírodními zdroji, která je základním zdrojem obživy, obrovský a je proto příčinou drtivé většiny všech konfliktů v těchto oblastech.

Vznik konfliktů tohoto typu je však také následkem nestabilních vlád a kolabujících států. Tyto vlády totiž nejsou schopny vykonávat státní moc na celém území státu a dávají tak možnost vzniku separatistických hnutí, která konflikty podněcují. Ideální pro tyto skupiny, které nejsou na státní moci závislé, jsou také geografické podmínky, které skýtají možnost úkrytu těmto skupinám.

Ekonomickému rozvoji zabraňuje vysoký populační nárůst, který způsobuje to, že obyvatelé jsou nuceni žít na velice nízké životní úrovni bez přístupu ke vzdělání nebo lékařskému ošetření. Právě nedostatek informovanosti a nedodržování hygienických návyků zapříčiňují šíření nemocí až ke vzniku epidemií, hladomoru, podvýživy a pouhé „přežívání“ obyvatel, jejichž jediným cílem je uživit sebe a rodinu.

³ TOMEŠ, FESTA, NOVOTNÝ a kol., Konflikt světa a svět konfliktů, Praha, 2007

Podle Tomeše patří mezi země Východní Afriky s relativně stabilní vládou a tím i nízkou pravděpodobností vzniků konfliktů a bojů pouze Malawi a Tanzanie.

Globalizace

Alemayehu Kumsa uvádí v knize Konflikt světů a svět konfliktů (2007) Heldovu teorii globalizace a demokracie: „Globalizace znamená rozpínání a současně intenzifikaci sociálních, ekonomických a politických vztahů napříč regiony a kontinenty. Je to multidimenzionální jev, který zahrnuje řadu různých procesů, působí v různém čase a na mnoha různých úrovních.“

Globalizace v pojetí „vlivu západu“ má na původní obyvatelstvo pozitivní i negativní dopady. Mezi ty pozitivní patří přístup ke vzdělání a celkové zvyšování životní úrovně a podmínek pro život jako celek.

Negativně jsou pak místními obyvateli vnímány zejména vpády mezinárodních korporací a jiných organizací ze Západu, které narušují strukturu místní společnosti. Ty jsou navíc spojeny s vládami jednotlivých zemí, které se snaží zajistit si přístup k lukrativním územím s bohatými zdroji pro průmysl, ať už jde o ropu nebo o těžbu diamantů. Obživa původních obyvatelů na těchto zdrojích bytostně závisí a proto se je dodnes snaží již po několika tisíc let chránit.⁴

Rozvojová politika

Tento pojem označuje strategii státu nebo organizace, která se týká rozvojových zemí. Jejím nejdůležitějším aspektem je rozvojová spolupráce, která má rozvojovým zemím pomoci s oddlužením, na poli zemědělství, obchodu a průmyslu a také v sociálních, ekonomických a politických problémech. Česká republika se jako člen Evropské unie do této politiky aktivně zapojuje v rámci humanitárních projektů.

⁴ volně podle TOMEŠ, FESTA, NOVOTNÝ a kol., Konflikt světů a svět konfliktů, Praha, 2007, str. 271

Korupce

Africký model korupce⁵

Politická i moc je kupována nejvýznačnějšími ekonomickými klany, které si díky ní zajišťují svou existenci politickými prostředky. Demokracie v těchto zemích je jen zástěrkou pro podvody, které ekonomiku ničí a jen prohlubují propast mezi chudobou a extrémním bohatstvím. Potřeby obyvatelstva těchto zemí jsou zajišťovány jen proto, „aby se předešlo zmatku a aby si malá skupina oligarchů zajistila udržení výsostného místa.“⁶

⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/Korupce#Africk.C3.BD_model_korupce
VYMĚTAL, P., Korupce. *Politologické revue* [online]. 2003, roč. 1, červen

⁶ VYMĚTAL, P., Korupce. *Politologické revue* [online]. 2003, roč. 1, červen

Východoafrické společenství - EAC (The East African Community)

Jedná se o mezivládní organizaci, kterou tvoří pět států Východní Afriky: Keňa, Tanzanie, Uganda, Burundi a Rwanda. Vznikla sepsáním dohody 30. listopadu 1999.

Hlavním cílem organizace je rozšiřování a prohlubování spolupráce mezi členskými i ostatními státy ke vzniku oboustranného prospěchu na poli politickém, sociálním i ekonomickém.

Hlavním orgánem organizace je Summit, který se skládá z hlavních členů vlády členských států. Ten vydává hlavní nařízení o realizaci cílů organizace. Hlavním justičním orgánem Východoafrického společenství je Východoafrický soudní dvůr, který má svrchovanou soudní pravomoc při interpretaci a aplikaci dohody, kterou společenství uzavřelo.

Zákonodárným orgánem organizace je Východoafrické zákonodárné shromáždění, které dohlíží na správnou funkci a chod společenství, dále schvaluje rozpočet, řeší všechny problémy, které se chodu společenství týkají a v případě potřeby svolává komise.

Hlavním cílem společenství je vytvoření Východoafrického společenství se společným trhem, jednotnými pasy pro cestování po členských zemích a vznik jednotné měny.⁷

⁷ http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDchodoafrick%C3%A9_spole%C4%8Denstv%C3%AD

- Největší sociální a kulturní problémy

Náboženská a etnická diverzita

Hlavním náboženstvím ve Východní Africe je islám, který vyznává v průměru 50 procent obyvatel Východní Afriky. Například v Burundi, Rwandě a Tanzanii jsou však drtivá většina obyvatel římskými katolíci. V Burundi a Rwandě je to 65 % obyvatelstva a v Tanzanii dokonce 89 %. Ve všech zemích existují spíše menšiny vyznávající tradiční africká náboženství.⁸

Také nesjednocenost jazyků je pro Afriku velmi typická. V každé zemi Východní Afriky kromě Malawi najdeme alespoň dva úřední jazyky. V Tanzanii jsou úřední jazyky dokonce tři.

Asi nejrozšířenější je v těchto zemích francouzština, kterou má jako úřední jazyk 5 zemí: Džibutsko, Burundi, Rwanda, Tanzanie a Madagaskar. Kromě francouzštiny je často jako úřední jazyk užívána také svahilština, angličtina nebo jazyk typický pro danou zemi.⁹

⁸ BATEMAN, G., EGAN, V., *Encyklopedie Zeměpis světa.*, Praha: Columbus, 2000

⁹ BATEMAN, G., EGAN, V., *Encyklopedie Zeměpis světa.*, Praha: Columbus, 2000

Obrázek č. 2: Výskyt muslimské víry v Africe (tmavě zelená - zcela dominuje muslimská víra, světlá zelená - muslimské minority)

Zdroj: http://www.lib.utexas.edu/maps/africa/africa_islam_87.jpg

Negramotnost, nedosažitelnost vzdělání

Hlavním důvodem negramotnosti a nedosažitelnosti vzdělání je chudoba obyvatelstva, rychlý nárůst populace a nízký počet vzdělávacích institucí. Škol je málo zejména na venkově a pokud děti docházejí do školy, musí ujít i několik kilometrů. Proto se vzdělává jen málo dětí. Drtivá většina jich musí pracovat doma, aby zajistily obživu pro rodinu. Tento problém se snaží vyřešit například česká organizace Člověk v tísni, která organizuje stavby škol a vzdělávacích zařízení, aby bylo vzdělání dostupné všem dětem i na venkově.

Nerovnost pohlaví

Rozdíly v postavení žen a mužů

Africkým ženám jsou odpírána lidská práva, možnost rozhodovat samy za sebe, je jim odepřen přístup ke vzdělání i k trhu. Jejich jedinou možností je péče o rodinu a zemědělské práce. Ženy jsou nuceny vstupovat brzy do manželství a plodit děti, často jsou oběťmi fyzického násilí či znásilnění.

Práva žen se snaží prosazovat mnoho mezinárodních organizací pro podporu rovnosti a dodržování lidských práv. Snaží se zabránit jejich diskriminaci ve společnosti i v politice a pomoci jim získat možnost se samy rozhodovat. Hlavním problémem, který se v současnosti řeší je například ženská obřízka.

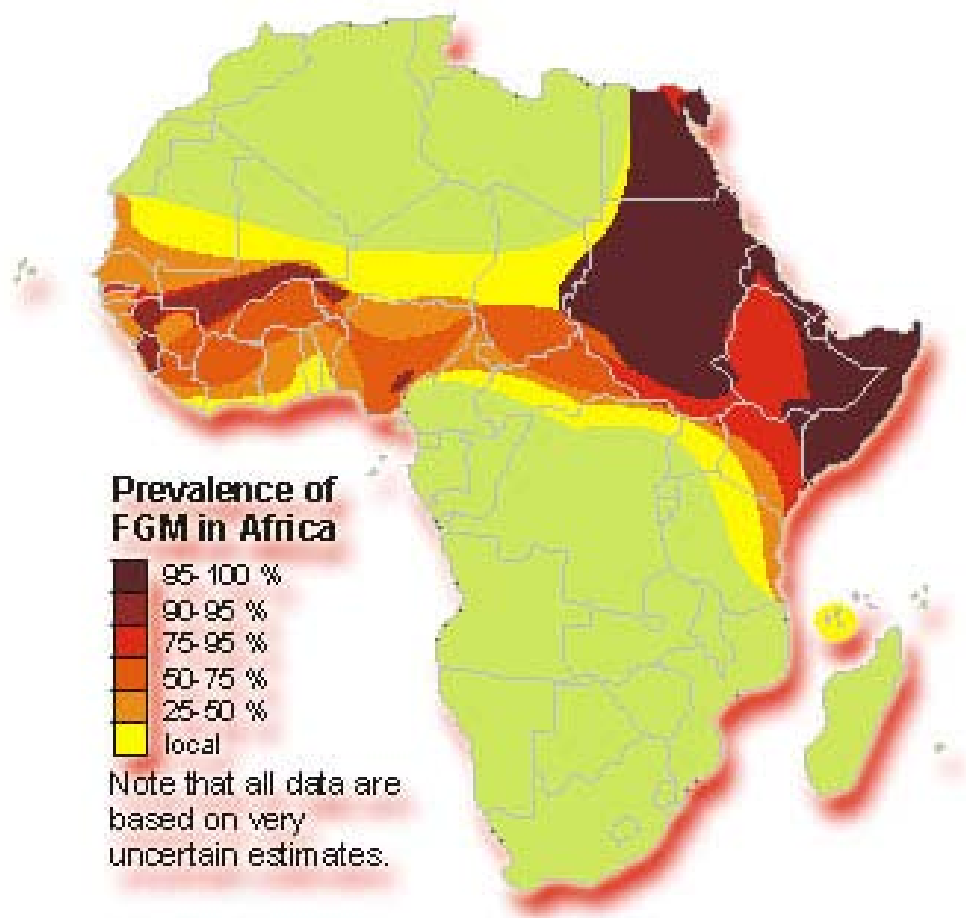
Ženská obřízka¹⁰

Jedná se o amputaci některých zevních částí pohlavních orgánů ženy. Účelem je to, aby žena vstupovala do manželství „čistá a neposkvrněná“.

Ženská obřízka se provádí zejména v zemích Afrického rohu, ale i v jiných zemích (viz obr. č. 7 v Příloze). Například obyvatelé Tanzanie věří, že neobřezaná dívka nemůže být dospělá a tedy ani přijata. Věří, že neobřezaná dívka si bude jen „pohrávat s muži“. Odmítnutí obřízky znamená odmítnutí tradice.

¹⁰ STAMBACH, A., Lessons from Mount Kilimanjaro., New York: Routledge 2000

Obrázek č. 3: Výskyt provádění ženské obřízky v Africe.

Zdroj: <http://www.ugpulse.com/articles/daily/Health.asp?ID=587>

Na obrázku lze vidět, že výskyt ženské obřízky je z celého afrického kontinentu nečetnější právě ve Východní Africe v oblasti Súdánu a Somálského poloostrova.

Nízká životní úroveň, chudoba

Afrika se jako kontinent nachází na druhém místě v žebříčku výskytu absolutní chudoby hned po Jižní Asii. Počet absolutně chudých na tomto kontinentu tvoří 20 % obyvatelstva.¹¹

Jako absolutní chudobu definuje Světová banka „absolutní zhoršování postavení nejnižších důchodových skupin obyvatelstva, jako životní situaci, která je charakterizována podvýživou, negramotností a nemocemi, vymykající se jakékoli definici lidských podmínek důstojného života.“

Nedostatečná lékařská péče

Problém nedostatečné lékařské péče a hygieny je jedním z hlavních důvodů šíření nemocí, hlavně AIDS, vysoké úmrtnosti a paradoxně i vysoké porodnosti, která vzniká nedostatkem informací o antikoncepci a také díky projektům organizací pro budování lékařských organizací a nemocnic, ve kterých se odborníci starají o rodičky i o děti. Ty tak mají větší šanci na přežití. Humanitární organizace shánějí finance, kterými by se dala lékařská zařízení vybudovat a vybavit a zaplatit lékaře, kteří by instituce vedli.

Hlavním cílem programů a projektů pro vyřešení tohoto problému je rozšířit mezi obyvateli informovanost o zásadách hygieny a první pomoci a naučit je samostatně s vybudovanými nemocnicemi a zařízeními zacházet.

Hladomor

Podle Timberlakea (Famine in Africa, 1985) nastává hladomor v době, kdy obyvatelé území, které je většinou užívá, náhle obživu dále neposkytuje. Zemře více lidí než je obvyklé, zejména starší lidé a děti.

¹¹ JENÍČEK, V., FOLTÝN, J., Globální problémy a světová ekonomika., Praha : C.H. Beck, 2003

Timberlake dále uvádí, že nejvíce ohroženými zeměmi Východní Afriky jsou Súdán, Etiopie a Mozambik. V těchto oblastech je situace kritická. Ostatní země jsou pak vysoce ohrožené.

Největší hladomor zažila Afrika v roce 1985, kdy ohrozil život 30 milionů lidí. Hlavní příčinou hladomoru na tomto kontinentu je sucho, špatné životní podmínky a obrovský nárůst populace, která kvůli obživy doslova „plní“ celý kontinent. Obyvatelé, zejména děti, umírají na podvýživu. Lidé jsou proto nuceni svůj domov opustit a hledat jiné místo pro přežití.

Dalším důvodem hladovění je podle Timberlakea také nedostatek peněz obyvatel. Všechny prostředky již vyměnili za jídlo a na další jim už prostě peníze nezbudou. Hladoví také dobytek, který je z velké části obživou obyvatel, a tak je stěhování nezbytné i z důvodů zajištění potravy pro něj.

AIDS

V současnosti je virem HIV nebo AIDS nakaženo 25 milionů obyvatel. Mezi nemocnými výrazně převládají ženy. „Podíl infekce ve východní Africe, který byl dříve nejvyšší na celém kontinentě, je sice stále vyšší než výskyt na západě kontinentu, byl však překonán současným výskytem v jižní části Afriky.“¹²

Obrovské riziko rozšíření nákazy představuje přenos viru z těhotné ženy na plod. Kvůli nízké informovanosti o antikoncepci a předcházení pohlavních chorob se nákaza virem HIV neustále rozšiřuje a žádá další oběti.

Léčba AIDS v Africe¹³

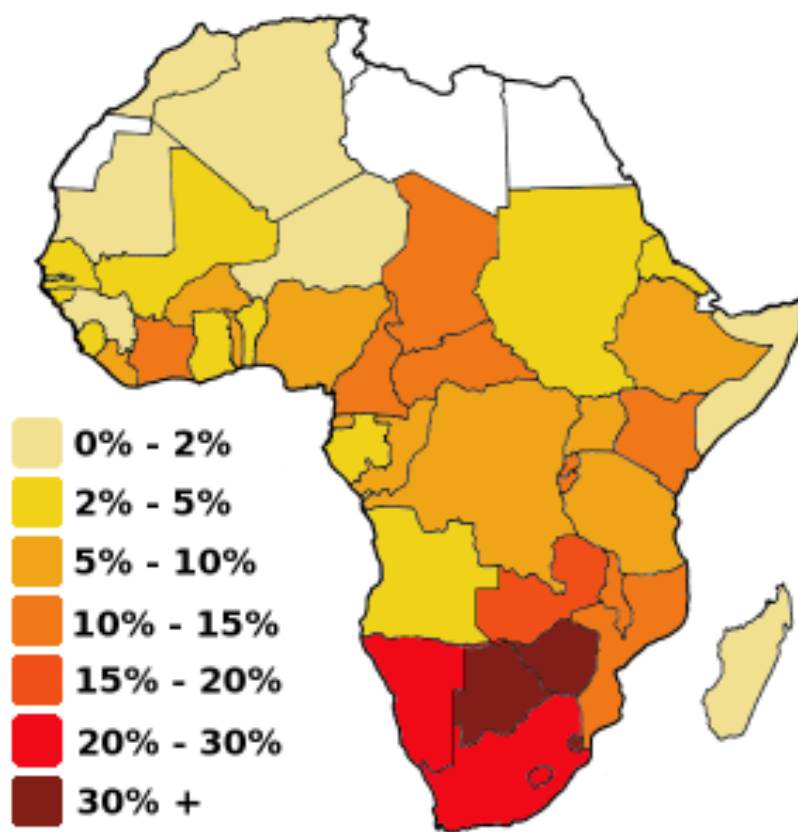
Léčba Aids závisí na lokalitě. Ve vyspělejších zemích je i léčba nemoci vyspělejší. V zemích chudších není úspěšná. Nejvyspělejší léčbu má Jihoafrická republika, která má zároveň největší počet nakažených osob.

Například v Mozambiku však léčba téměř neexistuje. Jde o chudou zemi, která na nákladnou antiretrovirální léčbu nemá dostatek financí. Afričtí léčitelé ovšem spoléhají i na alternativní léčbu - přírodní. Pomocí bylin vytvářejí přírodní léčiva, o kterých tvrdí, že jsou levná a dostupná pro všechny.

¹² <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=770>

¹³ <http://absolventi.gymcheb.cz/2007/anfeffe/lecba.html>

Obrázek č. 4: Rozšíření nákazy virem HIV v Africe v procentech populace

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Africa_HIV-AIDS_300px.png

Shrnutí

Afrika je nejchudším obydleným kontinentem na světě. Ekonomikou zmítá korupce, chudoba a obrovská propast mezi absolutně chudým a bohatým obyvatelstvem. Protože hlad je základním projevem chudoby,¹⁴ největším problémem tohoto kontinentu jsou hladomory, podvýživa a šíření AIDS.

Ve Východní Africe vznikají na pomoc různé organizace, například Východoafrické společenství, které má za úkol spojit země a společně se s problémy vypořádat. Podobné organizace humanitárního i jiného charakteru vznikají po celém světě a ve snaze Africe pomoci a zvednout její životní úroveň organizují různé projekty a sbírky.

¹⁴ JENÍČEK, V., FOLTÝN, J., Globální problémy a světová ekonomika., Praha : C.H. Beck, 2003

3. Kapitola: Aktivity mezinárodních společností pro podporu gramotnosti

Mezinárodní organizace, které gramotnost podporují

Mezi nejznámější mezinárodní organizace, které se zabývají vzděláváním a kulturou jako celkem, patří UNESCO a UNICEF. Obě tyto organizace jsou součástí **Organizace spojených národů (OSN)**.

UNESCO

Obrázek č. 5: Vlajka UNESCO

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Flag_of_UNICEF.svg

UNESCO je zkratka anglického názvu *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*. V českém překladu je to název pro **Organizaci OSN pro výchovu, vědu a kulturu**. Vznikla po druhé světové válce roku 1945 a má za úkol „usilovat o udržení mezinárodního míru rozvíjením spolupráce v oblasti výchovy, vědy a kultury a prosazováním úcty k lidským právům a právnímu řádu“¹⁵. Hlavní sídlo této organizace je v Paříži.

Hlavním cílem této organizace je především pomoc Africe a řešení problematiky nerovnosti pohlaví.

¹⁵ <http://cs.wikipedia.org/wiki/UNESCO>

Projekt *Education for all (EFA)*¹⁶ – *Vzdělání pro všechny*

„Vzdělání pro všechny“ je projektem organizace UNICEF, který se řídí **deseti zásadami:**

1. EFA je právo
2. EFA se týká každého
3. EFA je pro rozvoj nezbytné
4. EFA je opravdu **PRO VŠECHNY**
5. EFA je pro všechny věkové kategorie a kdekoliv
6. EFA znamená kompletní a kvalitní učení
7. EFA vytváří významný pokrok
8. EFA neustále čelí mnoha výzvam
9. EFA potřebuje podporu každého
10. EFA má multiplikační dopad

Cílem projektu i celé sekce „Vzdělání“ organizace UNESCO je povýšit vzdělání na základní lidské právo, zvýšit kvalitu vzdělávání a udělat z něj hlavní prioritu v mezinárodním, regionálním i celonárodním programu.

Podle výzkumů organizace nemá v současnosti přes 75 milionů dětí přístup k základnímu vzdělání a výsledky jsou velmi slabé v mnoha zemích. Okolo 776 milionů dospělých nemá základní dovednosti v gramotnosti.

¹⁶ volně přeloženo z: <http://www.unesco.org/en/efa>

UNESCO si zakládá na komplexním přístupu k problému **v cílech projektu EFA:**

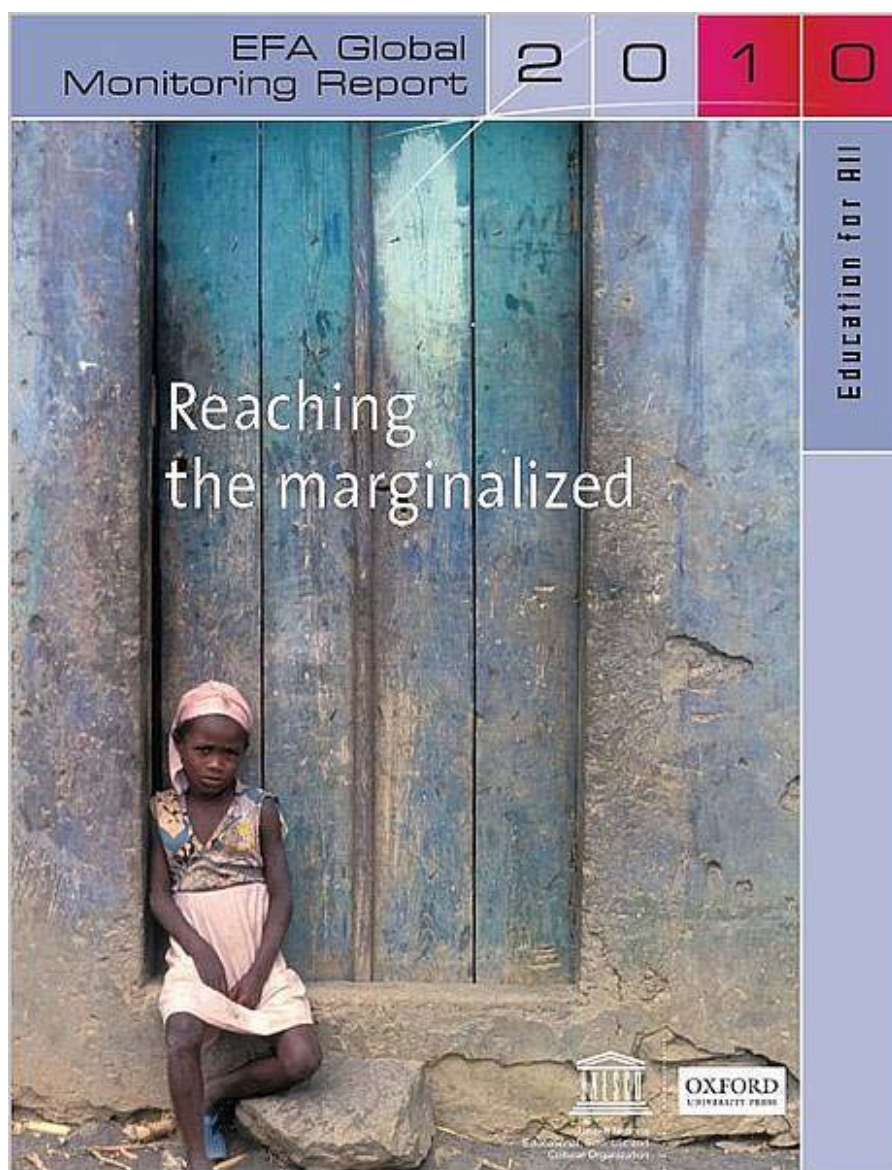
- Celistvé kvalitní vzdělání během celého života – spolehlivé základy již v od dětství
- Univerzální základní vzdělání
- Rovnost pohlaví
- Základní dovednosti pro život
- Gramotnost a kvalitní výuka ve všech stupních poskytovaná formálním i neformálním přístupem

Organizace vydává v rámci projektu EFA každý rok tzv. Global Monitoring Report¹⁷, který je volně ke stažení na oficiálních internetových stránkách organizace a poskytuje informace o průběhu projektu. Byl vydán 19. ledna 2010 a uvádí, že krize by mohla vytvořit „ztracenou“ generaci dětí, kterým budou možnosti pro život odepřeny právě z důvodu nedodržení jejich práva na vzdělání.

Report zkoumá, které děti by to mohly být a proč zůstávají pozadu. Také ukazuje, že náklady na realizaci projektu Vzdělání pro všechny (EFA) budou mnohem vyšší, než bylo předtím předpokládáno. Také navrhuje konkrétní řešení pro zajištění toho, že žádné dítě nezůstane vyloučeno z procesu vzdělávání.

¹⁷ UNESCO, EFA Global Monitoring Report 2010. Oxford University Press: UNESCO Publishing, 2010

Obrázek č. 6: EFA Global Monitoring Report 2010

Zdroj: <http://www.unesco.org/en/efareport/reports/2010-marginalization/>

UNICEF¹⁸

Obrázek č. 7: Vlajka UNICEF

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Flag_of_UNESCO.svg

UNICEF je označení pro organizaci jménem *United Nations Children's Fund* (**Dětský fond Organizace spojených národů**). Zkratka zůstala z minulosti, kdy se fond nazýval do roku 1953 nazýval *United Nations International Children's Emergency Fund* (Mezinárodní dětský fond neodkladné pomoci).

Organizace byla založena v roce 1946 jako reakce na utrpení dětí po II. světové válce. Roku 1953 se fond stal součástí OSN a došlo k jeho přejmenování. Tato organizace je držitelem Nobelovy ceny za mír z roku 1965. Hlavní sídlo má v New Yorku.

UNICEF řeší celosvětové problémy dětí v oblasti dětského života a rozvoje, základního vzdělání a pohlavní rovnoprávnosti. Dále řeší problematiku vztahu dětí a AIDS a angažuje se v ochraně dětí proti násilí, týrání a zneužívání.

¹⁸ volně přeloženo z: <http://www.unicef.org/>

Důvody, které UNICEF pro svou funkci uvádí, jsou:

- Děti mají práva
- Svět stanovil pro děti cíle
- Děti potřebují vyjádřit požadavky
- Lidé celého světa říkají dětem „Ano“
- Odstraňování chudoby začíná s dětmi
- Děti by neměly umírat zbytečně

Projekty pro podporu vzdělávání

Projekt *Promoting Quality Education for Orphans and Vulnerable Children*
(*Propagace kvalitního vzdělání pro sirotky a ohrožené děti*)¹⁹

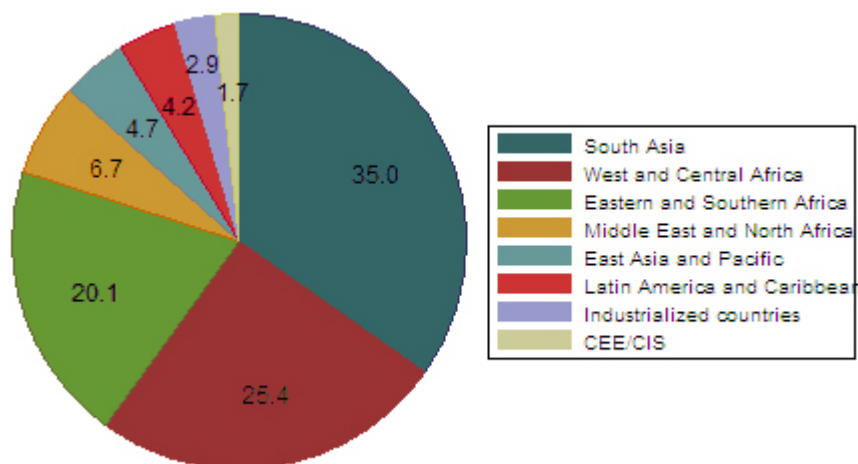
Počet sirotek ve Východní a Jižní Africe roste důsledkem umírání rodičů na AIDS. Se zvyšováním počtu těchto dětí se snižuje schopnost komunit, ve kterých žijí, poskytnout jim splnění základních potřeb a potřeby chodit do školy. Na základě toho se musí vzdělávací programy pozměnit na více integrované a dynamické.

Tento projekt obsahuje 12 programů, které ukazují to, že pokud sirotci a ohrožené děti získají přístup ke kvalitnímu vzdělání, odezvy musí být přizpůsobeny jejich požadavkům a okolnostem situací, ve kterých žijí.

Rozsah intervencí závisí na projektech zaměřených na univerzální politická rozhodnutí. Prostředí bylo změněno z formální státních škol do vzdělání neformálního, zvláště zaměřené na potřeby dětí a odborné vzdělávání, poskytováno komunitami a dobrovolníky. Vzdělání musí rovněž dětmi vybavit speciálními schopnostmi a dovednostmi důležitými pro život a práci.

¹⁹ Brožura UNICEF, *Promoting Quality Education for Orphans and Vulnerable Children: A Sourcebook of Programme Experiences in Eastern and Southern Africa*. New York: November 2009

Obrázek č. 8: Podle UNICEF 101 milionů dětí ve věku základní školy do školy nechodí.
Výskyt v různých světových regionech (z roku 2007).

Zdroj: <http://www.childinfo.org/education.html>

Shrnutí

Dvě největší světové organizace zabývající se nejen vzděláváním a poskytováním lepších životních podmínek jsou UNESCO a UNICEF. Obě tyto organizace jsou součástí Organizace spojených národů (OSN).

Ve svém programu mají mnoho různých projektů nejen v oblasti vzdělávání. Nejdůležitějším vzdělávacím projektem, které prolíná obě organizace je projekt *Vzdělání pro všechny*. Cílem tohoto projektu je splnit podmínky, které určuje právo na vzdělání.

Díky těmto organizacím a jejich programům, pravidelnému monitoringu a aktivní činnosti lze věřit tomu, že i v těch nejhudších zemích světa bude mít každý možnost dosáhnout alespoň základního vzdělání.

4. Kapitola: Sepětí vzdělávání se zaměstnatelností mládeže

Mnoho dětí chudých oblastí navštěvuje pouze základní školu. Některé z těchto dětí ji ani nedokončí a opouští ji bez jakéhokoliv osvědčení, které by jim mohlo pomoci najít práci, žít kvalitnější život a přispívat k zajištění rodiny. Navíc stále více vyplývá na povrch, že šest let základního vzdělání nestačí k získání základních kompetencí k integraci do života a pracovního trhu.

Následkem toho jsou nyní tyto země v procesu rozšiřování základní školy ze čtyř resp. šesti let na devět let základní školy v souladu s mezinárodními trendy a potřebami společnosti a pracovního trhu. Protože škola hraje hlavní roli nejen v přínosu vědomostí, ale i v rozvoji schopností, je nyní kladen důraz na to, jak vylepšit připravenost na život a práci všech žáků.

Stejně jako ve světě nyní klade Afrika důraz na to, aby základní devítiletou školu dokončilo co nejvíce žáků, kteří buď mohou pokračovat dalším studiem nebo nastoupí do práce. Tento rozvoj zobrazuje trendy moderní společnosti, nás, ze Západu. Rozšiřování tohoto trendu do afrických zemí znamená určitý aspekt globalizace. Tento rozvoj je však doprovázen strachem ze ztráty identity vlastního národa a nemusí být vždy přijat bezkonfliktně.

Protože ekonomika, kultura i společnost jsou v těchto zemích odlišné, musí své vzdělávací programy přizpůsobit tak, aby žáci byli schopni:

- být aktivní členové svých rodin i komunit
- zapojit se do pracovního procesu a podílet se na rozvoji místní ekonomiky
- zdokonalit se v sektoru technického a odborného vzdělávání
- přispívat k rozvoji kvalitativního zemědělství na venkově
- přispívat k vytváření lepších životních podmínek na venkově a v chudých městských částech
- umět vytvořit a přijmout výhody nových pracovních příležitostí ve stále se rozvíjícím světě globalizace

Kompetence a schopnosti

Posledních 10 až 15 let je ve vzdělávání kladen důraz na kompetence a schopnosti adaptovat se na neustále se rozvíjející a měnící se svět.

Kompetence mohou znamenat zvláštní členění vědomostí, schopností, hodnot, postojů, chování, rutin a společenského uvažování, které umožňuje efektivně a samostatně řešit problémy, čelit výzvám a příležitostem. Jsou to vlastně „funkční“ a „viditelné“ viditelné důkazy znalostí, schopností a postojů v kontextu životních situací a ne jen během písemných nebo ústních zkoušek.

Klíčové kompetence

Určení klíčových kompetencí zahrnuje vizi lidskosti a společnosti. Je to vlastně žebříček hodnot. Vytvořit je znamená vytvořit jakýsi „univerzální“ obraz člověka.

Například OECD²⁰ nabízí tento výběr hlavních komplexních klíčových kompetencí:

Samostatné jednání

- schopnost bránit a prosazovat něčí práva, zájmy, limity a potřeby a schopnost převzít zodpovědnost
- schopnost tvořit a provádět životní plány a osobní projekty
- schopnost jednat v širším kontextu

Interakční užívání nástrojů

- schopnost užívat jazyk, symboly a text interakčně
- schopnost užívat vědomosti a informace interakčně
- schopnost užívat (i nové) technologie interakčně

Fungování v sociálně různorodých skupinách

- schopnost promlouvat k ostatním
- schopnost spolupracovat
- schopnost zvládat a řešit problémy

²⁰ Zkratka OECD znamená Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

Hlavní výzvou je dnes definování dimenzí života, na které by měli být mladí lidé připraveni. Jednou z možností je přístup, který identifikuje různé role, se kterými se lidé v běžném životě setkají a následně určí kompetence a dovednosti, které budou k úspěšnému průběhu těchto rolí potřeba.

Základní vzdělání v různých zemích Východní Afriky

Keňa

V Keni žáci absolvují osm let základního vzdělání. Jeho struktura obsahuje klasické předměty, které kladou důraz na vědomostní požadavky. Keňské kurikulum také zahrnuje programy získání dovedností pro život, vyvinuté Keňským vzdělávacím institutem.

Národní cíle pro vzdělání v Keni

Sociální potřeby

- Vzdělání v Keni děti musí připravit na změny v postojích a vztazích, které jsou nezbytné pro hladký průběh života měnícího se v závislosti na rozvíjející se moderní společnosti.

Ekonomické potřeby

- Vzdělání v Keni by mělo utvářet občany se schopnosti, znalostmi a osobními kvalitami, které podpoří rozvíjející ekonomiku.

Technické a průmyslové potřeby

- Absolventi vzdělání v Keni získají nezbytné dovednosti pro podporu průmyslového rozvoje.

Základní vzdělání v Keni je založeno převážně na získávání znalostí, avšak sylabus předmětů je neustále rozvíjen tak, aby děti připravil na úspěšné zapojení do pracovního a rodinného života i do života jako takového.

Mozambik

Základní vzdělání v Mozambiku zahrnuje sedm let docházky. Je zaměřeno na získávání vědomostí a na získávání dovedností v oblasti manuální práce. Rozděleno je do třech stupňů, z nichž každý obsahuje **tyto učební okruhy**:

- Komunikace a sociální vědy
- Matematika a přírodní vědy
- Praktické a technické aktivity

Národní vzdělávací systém v Mozambiku obsahuje **tyto dimenze**:

- Občanské vzdělávání
- Vzdělávání pro ekonomický a sociální rozvoj
- Vzdělávání v praktických aktivitách

Absolvent základního vzdělání opouští školu s těmito dovednostmi:

- Osobní rozvoj
- Sociální a ekonomické chování
- Technická a vědecká gramotnost
- Kulturní aspekty

Burundi

V Burundi existuje povinné základní vzdělání po dobu šesti let s „navazujícím“ také povinným vyšším čtyřletým vzděláním. Kompetence pro život práci jsou v kurikulu zastoupeny pouze jako teoretické aspekty.

Profil absolventa základního vzdělání:

- Absolvent musí mít takové schopnosti jako naslouchání, čtení, ústní vyjadřování, psaní a umělecké dovednosti.
- V matematice musí absolvent získat základní znalosti v oblasti algebry i geometrie.
- Absolvent musí umět jednat samostatně, smysluplně řešit problémy, používat vědomosti v každodenním životě, rozvíjet sama sebe, prostředí, ve kterém žije i s jeho zvyky a tradicemi.
- Ve sportu musí absolvent umět základní prvky z atletiky, kolektivních sportů a gymnastiky).
- Absolvent musí být schopen jednat ku prospěchu sobě i společnosti.
- A konečně musí mít absolvent schopnost žít každodenní život, pozitivně ovlivňovat prostředí, ve kterém žije, uplatnit praktické jednání při řešení problémů, zabývat se zdravím, hygienou, výživou a lidskými právy.

Žáci budou také schopni v každodenním životě čelit rizikům nákazy HIV/AIDS a vybudují si pozitivní postoj k lidem žijícím s touto nemocí.

Shrnutí

Rozpor teorie versus praxe je na tomto příkladu nejlépe viditelný. Náš západní model je zaměřen spíše na získávání znalostí v oblasti teorie než na praxi. Samozřejmě je to dáno i geografickými aspekty. V „západním“ světě jsou nejvíce ceněny dovednosti pohybovat se v měnící se ekonomice, v moderním světě, držet krok s novými technologiemi. Je nezbytné vybudovat si sebevědomí a umět jednat s lidmi a dokázat těžit z jakéhokoliv sebemenšího úspěchu.

V Africe je žebříček hodnot zcela odlišný. Je sice důležité učit se to, co moderní svět považuje za nezbytné, nejsou to však prioritní požadavky na schopnosti a dovednosti tak jako na Západě. Afrika je nejchudší kontinent, kde moderní není mít co nejvíce peněz a mít podnikatelského ducha, tyto priority má jen zlomek afrického obyvatelstva, kterému se dle západních měřítek ekonomicky daří. Pro zbývající část populace je důležité naučit se přežít, umět teorii o manuální práci převést do praxe a živit sebe i rodinu. Prioritní není vypadat co nejlépe, jít s dobou. Prioritní je naučit se základním hygienickým návykům, umět se bránit nemocem a dokázat předejít nákaze AIDS.

Žebříček hodnot je pro každého jiný, ale pro určitý typ společnosti velice podobný.

5. Kapitola: Vzdělávání místních učitelů

Projekty českých organizací na pomoc školám v rozvojových zemích Východní Afriky

- České organizace a jejich projekty na podporu vzdělávání místních učitelů

ORGANIZACE ČLOVĚK V TÍSNI

Tato česká organizace se v rámci vzdělávání nejvíce angažuje v Etiopii. Podporuje zde rozvoj výstavbou nových škol a školením místních učitelů pro zlepšování kvality vzdělávání.

Dlouhodobé projekty

Stavby škol (v letech 2004 až 2014)

Tento projekt vznikl z důvodu nedostatku prostor pro výuku a z důvodu špatných podmínek v již existujících školách. Projekt se nazývá „Postavme školu v Africe“ a těší se velkému ohlasu veřejnosti. Díky tomu mohla v roce 2005 v okrese Alaba v Etiopii vzniknout experimentální (modelová) škola, ve které se vyučuje modernějšími pedagogickými metodami.

V rámci tohoto projektu dosud organizace Člověk v tísni postavila 9 škol pro 1960 dětí²¹.

Zavádění moderních vyučovacích metod (v letech 2003 – 2010)

Cílem tohoto projektu je úspěšně vyzkoušet možnosti zvýšení kvality školství na etiopském venkově. Tomu by měl pomoci vznik již zmíněné školy v Alabě. Její součástí jsou kromě tříd a administrativní budovy i knihovna a laboratoř. V jedné třídě je

²¹ <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=282> dne 21. 2. 2010

vyučováno jen 30 žáků (oproti klasickým venkovským školám, kde se v jedné místnosti vyučuje přes 100 žáků).

Všichni učitelé působící v této škole prošli školením v oblasti moderních vyučovacích metod provozovaném českými experty. Školení bylo zaměřeno na celkové zkvalitnění výuky na základě zapojování žáků do výuky, individuálnějšího přístupu učitelů k žákům a osobnímu rozvoji žáku namísto obvyklého memorování všech znalostí, kterým se žáci sice potřebnou látku naučí, ale nepochopí ji. Škola žákům také navíc poskytuje odpolední volnočasové aktivity, při kterých mohou děti rozvíjet svou individualitu a tvořivost a naučit se novým věcem. V této škole každý rok studuje 240 dětí²².

Centrum moderních vyučovacích metod v Awasse

Funkce tohoto centra spočívá v zaměření na zvyšování kvality vzdělávání na základě dalšího vzdělávání učitelů základních škol. Bylo postaveno v roce 2005 pro školení učitelů v moderních vyučovacích metodách. Pro tento projekt připravili čeští vzdělávací experti speciální školicí modul. Školení učitelů spočívá v zaměřování se na metody aktivního učení, kdy se žáci aktivně zapojují do výuky.

V období let 2005 až 2007 bylo vyškoleno více než 1100 učitelů z více než 50 škol.²³

Centrum moderních vyučovacích metod v Kotebe (Addis Abeba)

Centrum v Kotebe vzniklo jako rozšíření programu úspěšného v Awasse. Bylo otevřeno v dubnu 2009 a má za cíl během následujících dvou let vyškolit v moderních vyučovacích metodách 600 učitelů.

²² <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=282> dne 21. 2. 2010

²³ <http://clovekvtsni.cz/index2.php?id=282> dne 21. 2. 2010

- Partnerství se školami v rozvojových zemích

V tomto směru lze hovořit o partnerství ve smyslu vyměňování žáků a učitelů, společných projektů nebo komunikace prostřednictvím e-mailů a dopisů.²⁴

Způsoby, kterými může partnerství probíhat:

- Oficiální navázání kontaktů mezi jednotlivými školami, konkrétně se jedná o korespondenci a komunikaci na úrovni škol
- Společně organizované školní akce, zaměření na aktivní poznávání a spolupráci žáků a učitelů
- Zapojení do humanitárních projektů

Záměr partnerství z hlediska multikulturní výchovy:

- Partnerství poskytuje žákům znalosti o etnických a kulturních rozdílech v prostředí a o zemi, ve které se konkrétní škola nachází.
- Partnerství rozvíjí dovednost orientace v pluralitní společnosti a využívání interkulturních kontaktů k obohacení obou stran.
- Důležité je také to, že rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti ostatních kultur, díky čemuž napomáhá předcházet rasové nesnášenlivosti..
- Díky partnerství se žáci seznámí se základními pojmy multikulturní výchovy.
- Partnerství napomáhá k uvědomění si vlastní identity a hodnoty vlastního sociokulturního zázemí.
- Také ovlivňuje vlastní hodnotový systém žáků, vnímání odlišnosti jako přínos pro sebe sama a nikoli jako konflikt.

²⁴ KAŠOVÁ, J., Jak využít partnerství se školami v rozvojových zemích. *Zelené stránky - Moderní vyučování*, 2007

PARTNERSKÁ ŠKOLA ZŠ KLÍČEK o.p.s.

Jedná se o nestátní základní školu, která již od školního roku 2005/2006 udržuje partnerství s experimentální školou v Alabě.²⁵ S dětmi ze školy v Etiopii komunikují děti na druhém stupni základní školy. Vyrábějí pro děti z Etiopie učební pomůcky, malují si navzájem obrázky o své kultuře a posílají si dárky nebo spolu organizují různé projekty. Hlavním zprostředkovatelem partnerství je organizace Člověk v tísni.

Na začátku projektu navštívila školu Klíček pracovnice organizace Člověk v tísni a vyprávěla dětem o tom, jak vypadá vyučování v etiopské škole. Školní pěvecký sbor Klíčku nahrál pro etiopské děti album s českými koledami a vyrobili pro ně šperky. Pracovnice dětem popisovala, jaké jsou rozdíly ve vybavení škol českých a etiopských, promítala jim fotografie a pouštěla moderní hudbu typickou pro etiopskou kulturu. Také dětem popsala jeden z hlavních problémů v Etiopii, což je nedostatek vody.²⁶

²⁵ Výroční zpráva ZŠ Klíček o.p.s., školní rok 2005/2006

²⁶ SKALICKÁ, P., Češi školí učitele v Etiopii. *Moderní vyučování*. 2007

Shrnutí

Organizace Člověk v tísni je v současnosti asi nejaktivnějším činitelem v humanitární a rozvojové pomoci v České republice. Tato společnost již vytvořila mnoho projektů, které pomohly zlepšit a zkvalitnit život v rozvojových zemích celého světa. Působí v Evropě, Asii i Africe. Pořádá přednášky i semináře, vydává dokumenty pro rozšíření obecného povědomí o situaci v rozvojových zemích a o možnostech pomoci. Ze sbírek i sponzorských darů staví školy, zařizuje zdravotní střediska, vede vzdělávací kurzy a semináře a umožňuje studentům i dobrovolníkům nebo sponzorům stáže, při kterých mohou zájemci strávit určitý čas v rozvojové zemi a poznat její kulturu, popřípadě zhodnotit efektivnost projektů nebo využití vlastních sponzorských darů.

Ve Východní Africe, konkrétně v Etiopii pomáhá Člověk v tísni zkvalitňovat a rozšiřovat možnosti vzdělání pro obyvatele venkova a i měst.

Hlavními projekty této organizace pro podporu vzdělání a gramotnosti v Etiopii jsou stavby experimentálních škol s evropskými standardy pro základní vzdělání, stavby center pro školení místních učitelů a zprostředkovávání partnerství místní školy se školou českou. Experimentální školy umožňují dostupnost vzdělání téměř každému dítěti a poskytují prostor pro rozvoj v době vyučování i v mimoškolní činnosti, která je dětem velice prospěšná. Probíhá formou kurzů a praktických cvičení, při kterých se děti naučí základy některých řemesel a profesí, které mohou do života potřebovat.

Partnerství škol je prospěšné z hlediska rozšíření povědomí dětí o odlišné kultuře v obou partnerských zemích. Spočívá převážně ve výměně dopisů, fotografií a výrobě dárků, které si děti posílají. České děti si uvědomí, že existují země, které jsou chudé a vybavení například ve školách, které české školy běžně používají jako samozřejmost, v partnerské škole rozvojové země zcela chybí. Zjistí také, že jejich mnohdy nepříjemná a povinná školní docházka znamená pro děti v rozvojových zemích příjemnou část dne, kdy si mohou odpočinout od náročné práce, kterou pomáhají uživit rodinu, mohou se naučit něčemu novému, pobýt s vrstevníky a rozšiřovat si obzory. Ze strany školy v rozvojové zemi dojde při partnerství se školou na západě k rozvoji komunikace, děti i učitelé si uvědomí, že existují kvalitnější podmínky pro výuku a rozvíjejí vlastní osobnost i svůj přístup ke vzdělání i k životu.

Rozhovor s dobrovolníkem organizace Člověk v tísni

Můžete mi prosím na začátek říct kdo jste a co děláte?

Jmenuji se Ivan Sobička a je mi 30 let. Pracuji v PR agentuře.

Vím, že jste byl na misi v Etiopii. Jak jste se k ní dostal?

S Člověkem v tísni jsme spolupracovali na jednom projektu, který nakonec nevyšel a já jsem dostal možnost odjet jako dobrovolník na měsíc na tuto jejich misi.

Co bylo Vaším úkolem na této misi?

Mým úkolem bylo dělat vlastně to, co děláme v naší agentuře, což znamená public relations, což znamená popovídat si s lidmi, kterým je v rámci projektů Člověka v tísni pomáháno a vytvořit příběhy o skutečné pomoci. Měl jsem možnost navštívit různé aktivity v rámci projektů a o těchto projektech pak napsat články, které budou aktivity Člověka v tísni prezentovat. Můžu vám tedy říct, jak na mě tento pobyt působil

Čeho například jste se mohl zúčastnit? Které z projektů jste poznal?

V rámci mého úkolu jsem navštívil několik škol, které buď Člověk v tísni postavil, nebo se kterými spolupracuje v rámci partnerství škol. To znamená, že česká škola má partnerství s etiopskou školou.

Můžete mi tyto projekty blíže popsat?

Například Člověk v tísni v Etiopii organizuje stavbu tzv. sbírkových škol. To jsou školy v rámci projektu „Postavme školu v Africe“, což je sbírka, která se každoročně organizuje ve spolupráci s českými skauty. Nejdříve se udělá průzkum a v oblasti, kde je to potřeba, většinou na venkově, se potom postaví jednoduchá škola s většinou čtyřmi třídami. Po dokončení stavby se škola předá státu a ten už se pak o školu stará a financuje její provoz a učitele.

Mohl jste nějakou tuto školu navštívit a poznat?

Ano, několik takových škol jsem navštívil a skutečně jsem viděl, že užitek je opravdu velký. Jedná se například o oblasti, kde nejbližší škola byla dosud přes pět kilometrů daleko, takže děti většinou nikam nechodily. Rodiče je totiž potřebují na práci doma.

Kdežto když mají školu doslova „před nosem“, můžou do ní jít. I když často ani tak nechodí do školy všechny děti z rodiny. Konkrétně jsem třeba mluvil s jednou dívkou, která říkala, že když byla škola daleko, tak do ní nechodila. A poté, když Člověk v tísní postavil školu blízko, tak do ní začala chodit, ale že z pěti sourozenců chodí do té školy jen ona a její sestra. Ostatní sourozenci prostě musí doma pracovat, protože jejich táta je nemocný. Takže pomáhají na poli a s dobyt看em. Do školy tedy nechodí všechny děti z rodiny, ale alespoň dvě.

Jak škola funguje?

Tyto školy jsou skutečně plné a fungují. Je to opravdu výborné, protože mohu říct, že všechny peníze, které se v rámci těchto projektů vybraly, byly plně využity a školy jsou velice prospěšné. V klasické etiopské škole může být i 120 dětí ve třídě. Tyto školy se snaží udržet hranici třiceti dětí ve třídě. Snaží se udržet evropský způsob moderní výuky. To jsou tedy ty sbírkové školy.

Existují tedy ještě nějaké jiné?

Dalším projektem jsou tzv. klastrové školy. To jsou vlastně školy, které slouží jako určité centrum, kam z ostatních škol z okolí mohou jezdit učitelé, používat kvalitní učební materiály a naučit se lepším vyučovacím metodám. Příkladem je škola v Alabě, kde jsem pobyl týden. V oblasti, ve které se tato škola nachází, působí skutečně jako prestižní škola. Jsou tam velice šikovní a snaživí učitelé. A to je právě ono.

Odezvy obyvatel na projekty jsou tedy dobré?

Když jsou lidé ochotni projekt přijmout a učit se něčemu novému, tak je to krása a všechno funguje. Když ochotni nejsou, nastává problém je přimět k tomu chtít se učit, vyškolit se. Takže některé projekty (já jsem se setkal s jedním, který se týkal školení učitelů) díky malému zájmu vážnou. Ale konkrétně v Alabě ta ochota je a to je nádhera.

A jak funguje partnerství se školami?

V současnosti existují v Etiopii dvě partnerství, jedno z nich je právě Alaba se Základní školou Klíček v Praze a druhá je se Základní školou Londýnská v Praze. Ta je v partnerství se školou v Awasse. To je běžná státní škola ve městě, která nemá s Člověkem v tísní společného nic kromě právě tohoto partnerství.

Setkal jste se někdy s vyloženě negativním přijetím obyvatel?

Ono hlavním problémem je, že je potřeba je učit samostatnosti. Například sirotčinec Shiny day, to je internátní škola pro žáky od 14 do 16 let, v podstatě ubytování pro sirotky se školou. Školu Člověk v tísní předal státu, zatímco péči o sirotky teď vykonává místní nezisková organizace Shiny day, kterou Člověk v tísní založil a stále tam převládá takový vztah „matka-dítě“. Jakože Člověk v tísní tam pořád investuje a pomáhá a snaží se je naučit samostatnosti.

Někde je to přijetí prostě takové, že ti pracovníci tuto zodpovědnost přijímat nechtějí a jsou zvyklí na to, že „bílý člověk“ tam prostě lije peníze. Takže je potřeba tyto lidi naučit vlastní zodpovědnosti. Záleží na tom, jak se kdo snaží. Takže sirotčinec kdysi ubytoval nějaké množství dětí, když ho měl pod patronací Člověk v tísní, ale smyslem je vlastně odtamtud odejít, takže když Člověk v tísní odešel, předal ho té organizaci, kterou již jenom podporuje a dává jí čím dál méně peněz. Klientů ubylo, ale přesto Shiny Day nyní pomáhá 155 sirotkům, z toho 15 je jich ubytovaných.

To samé v Alabě. Škola běží, nějaká podpora tam je, ale v podstatě běží samostatně. Opravdu je tam snaha školy co nejdříve předat do správy státu.

Jak se třeba konkrétně k partnerství staví děti?

Ty děti tam jsou v porovnání s evropskými dětmi jaksi „čistě“ a na to, že za nimi přijede někdo bílý z Čech, hledí s obrovským respektem a jsou velice aktivní a rády za všechno, jakoby vděčné. A hlavní, co tyto děti potřebují, je impuls. Vy víte, že se jedná o zapadákov někde uprostřed Afriky, chudé muslimské město, kde lidi ani neumí číst a jediné co dělají je to, že něco vypěstují a přinesou to na trh. A teď tam najednou vznikne škola, která působí jako zjevení. Protože je to škola, kde se učí evropskou metodikou. Mají tam například odpolední praktika. Prostě vznikne pouto s Českou republikou s tím, že někdo přijede a něco jim přinese. Třeba jim doplní knihovnu, kde jsou například darované anglické knihy z Čech. Proto má toto partnerství velký smysl, jestliže funguje. Problémem však je, že chybí kapacita ze strany Člověka v tísní, takže se plánuje, že tam budou jezdit studenti, kteří budou kontakt zprostředkovávat. Takže například studenti v Čechách něco vymyslí, přijedou s tím jako s dárkem, v partnerské škole jakoby vykonají nějakou aktivitu a zase pojedou zpět. Já jsem vlastně na obou školách také dělal něco podobného.

Co třeba jste dělal?

V Alabě jsme natáčeli video, kdy si děti samy sestavily tým a natáčely videa kamerou, což pro ně byla ohromná věc. Video jsem pak sestříhal a pustil jim ho. A toto video my teď právě odneseme do partnerské školy Klíček. A tam byl právě vidět ten impuls. To jejich nadšení, že mohou něco sami vytvořit. Což je v těchto končinách něco velmi neobvyklého a pěkného, když se to podaří. Takže proto je podle mě ten kontakt s Evropou důležitý. Protože ví, že jsou odřízlý zapadákovi a že jsou chudí a teď najednou vznikne pouto, které jim dovolí něco tvořit. A to je motivuje aby se zlepšili. Učí se třeba anglicky.

A jak jsou na tom tedy se znalostí angličtiny? Vím že ani většina učitelů angličtinu moc neovládá.

No angličtina je pro komunikaci v partnerství důležitá. Angličtinu mají jako druhý oficiální jazyk a ani ti učitelé ji moc dobře neumí. Třeba jsem přišel na jednu základní školu a chtěl udělat jednoduché interview a ani učitel angličtiny mi nebyl schopen moc dobře překládat. Ale nakonec jsme to nějak udělali.

Takže z tohoto hlediska je partnerství určitě velmi přínosné. Důležité je už jenom to, že ten kontakt s Evropou existuje. Že jim tato komunikace umožní se dostat aspoň na chvíli z té škatulky chudoby, ve které jsou.

A jak jste působil v druhé škole?

Tam jsme třeba dělali novinářskou soutěž, ve které měly děti nafotit reportáž o okolí, o městě. Přihlásilo se vlastně osm týmů. Každý z nich nakreslil obrázky a pak jsme vzali foťák a šli do města fotit to, co nakreslili. Výsledek byl ten, že děti byly zase nadšené. Ale protože se jedná o státní školu, se kterou nemá Člověk v tísni vlastně nic společného, tak jsem měl pocit že tahle aktivita není nijak zvlášť jakoby podporovaná. Třeba Alaba tím, že má vazbu na Člověka v tísni, tak je to vyloženě progresivní škola. Tahle škola je prostě velká městská škola, kde to nějak funguje, někdo přijde, něco udělá a zase odejde. Ale samozřejmě měly děti radost.

Můžu se zeptat, jak to v Etiopii vypadá s AIDS?

No, například neoficiální informace, ale opravdu nepotvrzená, je, že na univerzitě v Awasse je něco kolem 40 % studentů HIV pozitivních. Což je vlastně budoucnost národa, že. O AIDS se tam ale nemluví, je to takové tabu. Člověk ani nemusí vědět, že

tu nemoc má. Někdo třeba zemře a ostatním se řekne, že zemřel na vážnou nemoc, ne že zemřel na AIDS. Tato nemoc je pro ně prostě tabu, takže ta čísla opravdu nejsou přesná, je to jen odhad.

Co jsou tedy podle Vás hlavní problémy tamější oblasti?

Hlavním problémem tam je populační exploze. To je věc, kterou vláda neřeší. Například v jedné vesnici, kde jsem byl, ve které Člověk v tísní stavěl zdravotnickou stanici, je na jedno obydlí průměr sedm lidí, takže v průměru pět dětí. A to je v oblastech, kde prostě není jídlo, takže to je asi největší problém. V té vesnici, kde jsem byl, je 270 hliněných chatrčí a z toho 70 nemá vlastní pozemek. Protože se obyvatelé prostě rozmnoží a všechny pozemky ve vesnici už jsou rozebrané. Takže si postaví chaloupku, ale k ní nic nemají. Nemůžou si ani nic vypěstovat. Tak jim nezbývá než nechat se najmout u souseda nebo docházet do města a tam třeba čistit boty nebo dělat něco podobného. Nebo se úplně vystěhovat do nějakého velkého města. Což se právě děje. Takže třeba hlavní město, Addis Abeba, neuvěřitelně rychle roste, protože se tam stěhují lidé z vesnic, aby se uživili. Takže jednoznačně populační exploze. Lidé se prostě množí, neexistuje kontrola porodnosti.

Ale existuje zde i vysoká úmrtnost, která je asi důsledkem neznalosti a nedostatku vybavení v oblasti zdravotnictví a hygieny, hladomoru a tak dále...

A to je právě ten paradox. Tím, že se jim jakoby pomůže, v oblasti lékařství a informovanosti o zdraví, že jim vznikají lepší podmínky, tak děti neumírají a mají ještě víc dětí. Dříve byli tito obyvatelé zvyklí, že mají hodně dětí, ale některé třeba umřou. A tím, že se jim teď pomáhá, třeba se postaví stanice na vodu, se mnohem více dětí zachrání, takže populace roste.

Dalším problémem je třeba to, že stát je schopen například zaplatit učitele, ale není schopen postavit školu. Takže v tom se je snaží Člověk v tísní podporovat. Že postaví školu a předají ji státu. Sami prostě nejsou schopni tu školu postavit.

Právě to předávání zodpovědnosti do jejich vlastních rukou je podstatou rozvojové pomoci. Ta musí být systematická, dlouhodobá a profesionální. Je také odlišná od humanitární pomoci, která řeší jen okamžitou situaci a poskytuje rychlou pomoc v krizi. Rozvojový pracovník musí být odborník, který umí pracovat s lidmi v jejich vlastní kultuře. Musí umět pomoci lidem pochopit, že přijmutí zodpovědnosti za sebe a za rozvoj své kultury je pro jejich vlastní dobro.

Nemyslíte, že pomoc jedné organizace, která pomáhá opravdu výrazně, což je Člověk v tísni, je jen kapka v moři? Že to vůbec má smysl, pomoci jednomu státu, postavit několik škol?

Kapka v moři to bude vždycky. Jde o to, že to, že k tomu rozvoji nějak přispějí je smysluplné samo o sobě. Pokud projekty, na které se přispívá, fungují a plní svůj účel, například ty sbírkové školy, pak to určitě smysl má. Děti tam chodí a po generace chodit budou.

Rozumím. Nejde pomoci celému kontinentu hned. Vždycky se musí někde začít a od toho se pak odvíjet.

Ano. Je dobré nečekat zázraky, ve smyslu „zachráníme Afriku“ a tak dále. Spíš si myslím, že je potřeba, aby se člověk seznámil s jednotlivými projekty, které ho zajímají a na ně přispět.

Já jsem k tomu přistupoval docela kriticky a opravdu jsem nebyl zklamaný. Viděl jsem výsledky, viděl jsem projekty, které fungují. Sice některé projekty vážnou, jako například školení místních učitelů, o kterém jsem mluvil, ale pořád je dost těch, které fungují.

Ted' bych Vás chtěla poprosit o shrnutí toho, co jste v Etiopii viděl a zažil a co si o tom myslíte.

To, co jsem viděl na mě působí tak, že Člověk v tísni je efektivní organizace, která funguje profesionálně a racionálně. Jsou v ní lidé, kteří jsou poctiví a jejich práce má smysl.

Rozvojová pomoc v rámci pomoci rozvoje gramotnosti, jako že z jedné negramotné vesnice uděláme vesnici gramotnou, určitě smysl má. Protože se jedná o konkrétní věc.

Obecně se o rozvojové pomoci hodně diskutuje, protože i sami pracovníci, kteří se v ní pohybují, ví, že se jedná a složitý komplex problémů a protíná se v něm velký počet vlivů.

Samozřejmě největší vliv má stát a mezinárodní organizace, které přispívají, ale je krásné, že může nějak přispět i jednotlivec, který je přesvědčen o tom, že přispěl na dobrou věc, která má smysl.

Souhlasím s Vámi a mockrát Vám děkuji za rozhovor, který jste mi poskytl. Fotografie k tématu přidám do přílohy.

Závěr

Rozšiřování vzdělanosti: Slib rozvoje nebo jen nástroj globalizace?

Při diskuzích s přáteli o tématu mé bakalářské práce jsem se setkala s velkým počtem různých názorů. Toto téma mě hodně obohatilo, protože jsem zjistila, že existuje mnoho pohledů na aktuální problematiku rozvoje chudých zemí.

Asi nejvíce mě zaujal názor mé kamarádky. Její myšlenka mě velice ovlivnila a překvapila, i přestože je velice prostinká a nemohla jsem uvěřit tomu, že mě nenapadla již dříve. Tato myšlenka tkvěla v názoru oné kamarádky na celou rozvojovou pomoc a rozšiřování vzdělávání. Sdělila mi, že s tématem mé práce nesouhlasí a nesouhlasí ani s názory humanitárních organizací a tím pádem ani s názorem svým. Podle ní je rozvojová pomoc výmysl Západu. Pokoušíme se dostat naši kulturu do kultur ostatních, které mají svůj „život“, svůj řád společnosti už od samého počátku a nikdy se tyto země nepokoušely Západu vyrovnat, protože měly jiné žebříčky hodnot.

Nutno říci, že nad tímto názorem jsem hluboce přemýšlela a nejde s ním nesouhlasit. Je pravda, že svou kulturu, typ vzdělání a trh práce spolu s dalšími aspekty společnosti rozšiřujeme téměř všude po světě a o zemích, kde jej ještě neznají, nebo neužívají, říkáme, že jsou „zaostalé“, „chudé“ nebo „rozvojové“. Otázkou však zůstává, co je chudoba a nevzdělanost ve společnosti naší, západní a ve společnosti rozvojové. Bohatství je přece relativní pojem. Pro každou kulturu může bohatství i vzdělání znamenat něco úplně jiného. Touží tedy vůbec tyto „rozvojové“ země po trendech Západu? Touží po tom ovládat základní vzdělání, umět se pohybovat v trhu práce?

Odpověď nabízím takovou, že dnes již není vyhnutí. Jiná možnost prostě neexistuje, neexistuje cesta zpět. Rozvojové země naši nabídku pomoci přijímají, vítají vzdělávací trendy Západu, chtějí změnu. Tento názor, touha po rozvoji, vznikl na základě možnosti srovnání.

Porovnávání se s jinými je jedním ze základních aspektů rozvoje společenského života u jedince i celé společnosti. Každý chce žít lépe, chce mít to, co mají „ti druzí“, umět to, co ostatní. Každý chce mít příležitost ukázat, co v něm je a co pro něj znamená rozvoj lidské ducha, neomezený zákeřnou nevyléčitelnou nemocí, neomezený neschopností se podepsat nebo cestovat a poznávat okolní svět.

Základem rozvoje je tedy touha rozvíjet lidského ducha. A lidský duch je základ pro celou společnost, kulturu i kontinent.

Nejhorší způsob chudoby - chudoba ducha.

(Anglické přísloví)

Seznam literatury

Publikace:

BATEMAN, G., EGAN, V., *Encyklopedie Zeměpis světa.*, Praha: Columbus, 2000

ELLIS, S., *Africa now.*, Hague: Ministry of Foreign Affairs (DGIS) 1996

GEORGESCU, D., STABBACK, P., JAHN, K., AG-MUPHTAH, E., DE CASTR, P., *Preparation for Life and Work.*, Eschborn: Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) 2008

JENÍČEK, V., FOLTÝN, J., *Globální problémy a světová ekonomika.*, Praha : C.H. Beck, 2003

STAMBACH, A., *Lessons from Mount Kilimanjaro.*, New York: Routledge 2000

TIMBERLAKE, L., *Famine in Africa.*, London : Franklin Watts, 1985

TOMEŠ, FESTA, NOVOTNÝ a kol., *Konflikt světů a svět konfliktů.*, Praha: P3K, 2007

Články:

PIITHIS, E., Teacher Training Challenges in Rural East Africa. *The Teacher Trainer.* 2005, vol. 19, No.3 Autumn, pg. 3-6

SKALICKÁ, P., Češi školí učitele v Etiopii. *Moderní vyučování.* 2007, roč. 13, č. 2, s. 10-11

TŮMOVÁ, S., Učitelem na Etiopské vsi. *Moderní vyučování.* 2006, roč. 12, č.1, s. 15

ZEMAN, V., Máme partnerskou školu v Africe. *Moderní vyučování.* 2007, roč. 13, č. 3, s. 15-16

Dokumenty:

Studie: VYMĚTAL, P., Korupce. *Politologické revue* [online]. 2003, roč. 1, červen

Dostupné z WWW:

http://www.sopr.cz/politologicka_revue/Politologie%202003-1%20-%202002a%20-%20Studie%20-%20Korupce.pdf

Brožura: KAŠOVÁ, J., Jak využít partnerství se školami v rozvojových zemích. *Zelené stránky - Moderní vyučování*, 2007, roč. 13, č. 1

Brožura: UNICEF, Promoting Quality Education for Orphans and Vulnerable Children: A Sourcebook of Programme Experiences in Eastern and Southern Africa. New York: November 2009

Dostupné z WWW:

http://www.unicef.org/girlseducation/files/Promoting_Quality_Education_for_Orphans_and_Vulnerable_Children_Programmes_from_Eastern_and_Southern_Africa.pdf

Brožura: UNESCO, EFA Global Monitoring Report 2010. Oxford University Press: UNESCO Publishing, 2010

Dostupné z WWW:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001866/186606E.pdf>

Výroční zpráva: ZŠ Klíček o.p.s., školní rok 2005/2006

Dostupné z WWW:

<http://www.klicek.cz/category/vyrocní-zpravy>

Internetové odkazy:

<http://www.eac.int/about-eac.html>

<http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=204>

http://www.afrikaonline.cz/image/picture/200701031045_obrizka.jpg

<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=770>

http://www.lib.utexas.edu/maps/africa/africa_islam_87.jpg

<http://absolventi.gymcheb.cz/2007/anfeffe/lecba.html>

<http://www.ugpulse.com/articles/daily/Health.asp?ID=587>

<http://www.unesco.org/en/efa>

<http://www.childinfo.org/education.html>

Internetové stránky:

www.rozvojovka.cz

www.osn.cz

www.afrikaonline.cz

www.unesco.org

www.unicef.org

www.wikipedie.cz

www.clovekvtisni.cz

www.klicek.cz

Přílohy

Fotografie:

Obrázek č. 9: Pokoj obyvatelky sirotčince Shiny day

Obrázek č. 10: Hliněný domek *tukul* etiopské rodiny

Obrázek č. 11: Výuka v Alaba Experimental school

Obrázek č. 12: Alaba Experimental school

